

Místo a úloha branné přípravy ve všelidové obraně

Podplukovník Vlastimil Janďourek

Právní řád Československé socialistické republiky sleduje upevnění vnitřní i vnější funkce státu. Zahrnuje i nezbytná opatření politickovýchovného, organizačního a ekonomického charakteru, která ve svém souhrnu řeší základní problémy branného zabezpečení. Spolu s ideovou jednotou lidu, jejíž základem je vzájemná souvislost národní a státní samostatnosti se socialistickým zřízením, vytvářejí podmínky, aby obrana republiky měla všelidový charakter.

Konkrétním vyjádřením aktivní účasti lidových mas ve všelidové obraně je stupeň jejich znalostí a dovedností, které v souhrnu nazýváme přípravou obyvatelstva k obraně.

Příprava občanů k všelidové obraně zahrnuje brannou přípravu, zdravotnickou a tělesnou přípravu a přípravu k civilní obraně. Organizují ji společenské organizace, jejichž představitelé spolu se zástupci ozbrojených sil vytvářejí jednotné komise obrany, řízené územními orgány KSČ.

Branná příprava je hlavní součástí přípravy všelidové obrany vlasti a její úroveň je objektivním kritériem posouzení stupně obranyschopnosti státu.

Jednotlivé její formy organizují a řídí:

- **útvary ozbrojených sil a lidových milic:**
 - bojovou přípravu vojsk a LM;
 - mimovojskovou přípravu důstojníků a praporčíků v záloze;
 - mimovojskovou přípravu poddůstojníků a mužstva v záloze (v některých případech v součinnosti s místními orgány SVAZARMU);
- **SVAZARM v součinnosti s útvary ozbrojených sil, ČSM, ČSTV, ROH:**
 - předvojskovou přípravu branců;
 - brannou přípravu ostatního obyvatelstva;
- **orgány ministerstva školství a kultury**
 - zvláště učitelé na školách — **v součinnosti s ČSTV, ČSM a SVAZARMEM** brannou výchovu školní mládeže.

Bojová příprava vojsk a Lidových milic je nejnáročnější, současně však politicky, organizačně a materiálně nejlépe zabezpečená forma branné přípravy. Obsah bojové přípravy určuje v podstatě současný stav vývoje vojenství a z toho vyplývající charakter možné války. Formu stanoví vojenské řády a předpisy.

Kromě toho politické, organizační a materiální zabezpečení vytvářejí reálné předpoklady k splnění maximálního programu, stanoveného z hlediska potřeb vojenské obrany státu.

Značný význam v komplexu přípravy k všelidové obraně má **mimovojsková příprava záloh**. Zálohy svým počtem a kvalitou přípravy přímo ovlivňují stupeň bojovnosti vojsk v době zvýšeného nebezpečí a války. Je proto cílem přípravy vojáků v záloze zvyšovat jejich schopnost k zastávání předurčených funkcí v armádě, vést je ke správnému chápání úkolu při zabezpečování obranyschopnosti republiky, ke zvyšování tělesné zdatnosti a k dobrovolné činnosti ve společenských organizacích, zvláště SVAZARMU a ČSTV. Je zřejmé, že stanovené cíle jsou obdoba jako cíle bojové přípravy vojsk a LM. Mimovojsková příprava však postrádá mnohé z uvedených prvků zabezpečení a splnění maximálního programu závisí na kvalitě práce místních vojenských správ a vojenských útvarů, dále i na vědomí společenské odpovědnosti vojáků v záloze za přípravu.

Vojáci v záloze se zúčastňují mimovojskové přípravy dobrovolně, ve většině případů na úkor volného času, nezřídka s vědomím, že jim účast způsobí materiální a finanční ztráty v podobě ušlé mzdy. Tato skutečnost nesporně zavazuje orgány, pověřené organizací mimovojskové přípravy, k usilovné a pečlivé práci, k vysoké iniciativě při volbě obsahu a formy přípravy zaměstnání a k dohodám dohodám se všemi zúčastněnými organizacemi a složkami. Hlavní tíha odpovědnosti mezi mimoarmádními organizacemi spočívá přitom na SVAZARMU,

jenž zabezpečuje řadu dílčích úkolů přípravy poddůstojníků a mužstva.

O úspěšném plnění úkolů a upevňování vzájemných vztahů vojáků kádrové armády se záložním velitelským sborem svědčí skutečnost, že v rámci působnosti Městské vojenské správy Praha v roce 1964 byla v průměru 90% docházka do výcvikových středisek důstojníků a praporčíků v záloze, že mnozí z těchto důstojníků a praporčíků v záloze zkvalitnili svou činnost prací územních organizací SVAZARMU. Uvážíme-li, že organizace života ve střediscích spočívá na práci několika důstojníků vojenských správ a dobrovolné činnosti vojáků v záloze, oceníme míru splnění cíle v jedné z čet výcvikového střediska v obvodu Prahy 2, kde po skončení učebního běhu téměř celá četa pod vedením svého velitele přešla do sboru aktivistů OV SVAZARMU.

Dosažené výsledky jsou plně úměrné vynaloženému úsilí a nákladům, avšak nezabezpečují dosud splnění stanovených cílů. Mimovojsková příprava je pro podstatnou část důstojníků a praporčíků v záloze jedinou formou přípravy na plánovanou funkci. Rada příčin však způsobuje, že důstojník nebo praporčík v záloze, ač vynakládá mnoho sil, nedosahuje požadovaných odborných kvalit.

Množství a obsáhlost témat, nízký počet učebních hodin, nestojný rozsah dosud nezbytných vědomostí a zkušeností — to představuje jednu stránku nesouladu s konečným cílem. Další stránku představují osobní a zvláště pracovní podmínky důstojníků a praporčíků v záloze. Zatímco účast na oslavách, významných schůzkách, podnikovém školení řeší zákonem, usnesení centrálních úřadů a odborových organizací, je mimovojsková příprava odkázána na dohovor vojenské správy s důstojníkem v záloze, popřípadě jeho zaměstnavatelem. Dochází proto k případům, že zaměstnavatel neumožní důstojníkovi v záloze docházku do výcvikového střediska ani tenkrát, kdy důstojník je ochoten „zameškanou“ dobu napracovat.

Značné potíže působí i to, že práce učitelů ve výcvikových střediscích důstojníků a praporčíků v záloze není hodnocena a odměňována podobně jako práce externích učitelů na jiných školách. Důstojníci z povolání často odmítají převzít učitelský závazek, i když samozřejmě uvádějí jiné, než finanční důvody.

Ve smyslu směrnic pro účast Čs. lidové armády na branné přípravě obyvatel-

stva (Sm-všeob-7) podléhá se ozbrojené síly i na ostatních formách branné přípravy.

Z hlediska důležitosti bezprostředního zájmu a potřeb armády je na čelném místě **předvojenská příprava branců**, kterou v součinnosti se společenskými organizacemi řídí SVAZARM. Předvojenská příprava branců neomezuje svou působnost výlučně na prvky branné přípravy, nýbrž představuje souhrn výchovné a zdravotnické péče, výuky a výcviku a stává se tak nepřímo důležitým faktorem výchovné funkce socialistického státu.

Cíle předvojenské přípravy

- vychovávat brance k lásce a oddanosti k socialistické vlasti, Komunistické straně Československa, pěstovat v nich vědomí socialistického internacionalismu a prohlubovat jejich politické znalosti,
- dát jim základ vojenského výcviku, technických znalostí, pěstovat v nich charakteristické rysy vojáka Československé lidové armády a tak je připravovat k úkolům vojenské služby,
- zvyšovat jejich tělesnou zdatnost s důrazem na rychlost, obratnost a vytrvalost.

Stanovené cíle jsou v plném souladu s požadavky komunistické výchovy, s požadavky soudobého vojenství, v neposlední řadě i s požadavky na formování individuálních vlastností občana socialistického státu. Současně jsou velmi účinným a žádoucím opatřením z hlediska zdravotnické péče o mládež předvojenského věku, jejíž zdravotní stav není úměrný optimálním podmínkám, jaké socialistické zdravotnictví vytváří. Toto lze doložit konkrétními čísly, získanými v jednom z pražských obvodů.

V tomto obvodu se podrobilo v roce 1964 lékařské prohlídce a přezkumu 1795 branců. Z tohoto počtu bylo:

schopných řadové služby	1154
schopných neřadové služby	221
neschopných	213
a odloženo ze zdravotních důvodů	203.

Ze zdravotních důvodů nenastoupilo tedy do základní vojenské služby 416 branců, 221 branců nastoupilo do neřadové služby. Téměř třetina z celkového počtu branců je z řadové služby ze zdravotních důvodů vyřazena.

V oblasti výchovy je nutné se zabývat trestnými činy, značným množstvím jejich recidiv, případy nedokončeného základního vzdělání a jinými nedostatky,

kteří jsou ve svém souhrnu nazýváni „problémy mládeže“.

Na příkladu předvojenské přípravy branců je patrné vzájemné působení jednotlivých prvků společenského života a skutečnost, že příprava k všelidové obraně svými faktory zasahuje i do oblasti sociologie a ovlivňuje kvalitativně vývoj skladby obyvatelstva po všech stránkách. Tuto skutečnost si však neuvědomují mnozí funkcionáři závodů, kteří předvojenskou přípravu považují za soukromou záležitost brance, popřípadě záležitost vojenské správy. Protože branný zákon na tuto činnost nepamatuje konkrétní formulaci, nastává obdobná situace, jako u mimovojenské přípravy důstojníků a praporčíků v záloze.

Významnou úlohu ve vytváření podminek pro splnění cílů předvojenské přípravy branců mají dnes komise obrany při územních orgánech KSČ, které dávají jasnou směrnicí společenským organizacím, zvláště ROH a ČSM. Tyto zpravidla nevyužívají v plné míře svého vlivu a možnosti k realizování této směrnice a omezují se na formální usnesení, které postrádá účinnost. Zkušenosti ukazují, že zvláště ve větších městech branci podobné obtíže vítají, neboť dávají přednost individuálním zájmům. S výjimkou branců — řidičů, kteří o absolvování přípravy mají zájem a branců — výsadkářů, kteří najdou ve výcviku zalíbení, je třeba ve všech družích výcviku vyvinout značné úsilí k dosažení pravidelné docházky.

Směrnice pro účast Čs. lidové armády na branné přípravě obyvatelstva ukládají i některé úkoly v oblasti branné výchovy školní mládeže. Po ideové stránce je nedílnou součástí výchovného procesu na škole, po technicko-odborné stránce součástí tematiky více vyučovacích předmětů, zvláště tělesné výchovy. Řídí ji orgány školství v součinnosti se společenskými organizacemi, především ČSM a SVAZ-ARMU.

Cílem branné výchovy školní mládeže je vychovávat žactvo k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu, upevňovat v něm přesvědčení, že obrana vlasti je vrcholnou povinností a věcí cti každého občana. Její úkoly:

- seznamovat žactvo s životem armády,
- vést je ke kladnému poměru k základní službě,
- podněcovat zájmovou brannou činnost,
- připravit mládež k obraně i k ochraně před nepřátelským napadením, zvláště zbraněmi hromadného ničení, k pomoci ostatnímu obyvatelstvu,

— vychovávat ji k bdělosti a ostražitosti.

Branná výchova mládeže rozvíjí také její technické myšlení a zvyšuje tělesnou zdatnost.

Cíle a úkoly branné výchovy realizuje ve školách učebně výchovný proces, který přímo ovlivňuje mentalitu žáků a tak vytváří i základ jejich vztahu k všelidové obraně vůbec.

Význam v této oblasti branné přípravy má konkrétní činnost důstojníků z povolání, zpravidla příslušníků místních vojenských správ, kteří v mnoha případech pomáhají učitelům v přípravě, někdy i řízení některých témat. Tím ovlivňují nejen práci učitele, ale i její výsledek, neboť účinnost branné výchovy se projevuje i ve vztahu školy k armádě.

I když nelze podceňovat ostatní činitele, jako je rodina, blízké okolí, vliv ostatních prostředí, zůstává škola spolu s prací příslušníků armády hlavním faktorem k usměrňování názorů mladých občanů na armádu. Kromě toho SVAZ-ARM a ČSM zabezpečují plné rozvinutí zájmové branné sportovní výchovy a přípravy.

Na branné přípravě ostatního obyvatelstva se podílejí všechny společenské organizace, především SVAZARM, ČSM, ČSTV, ČsČK, ČsPO, složky armády a ministerstva vnitra, za pomoci organizací ROH, orgánů státní správy a podniků.

Cílem branné přípravy ostatního obyvatelstva je vysvětlovat otázky války a míru, všelidové obrany a připravit obyvatelstvo zejména k ochraně proti účinkům jaderných zbraní, a k aktivní obraně zápolí v soudobých podmínkách.

Branná příprava obyvatelstva klade značné nároky na organizační zabezpečení. Vzhledem k nestejněměrnému rozložení obyvatelstva, nestejněmu začlenění do společenských organizací, nestejně úrovni předchozího vzdělání a odborných znalostí a konečně i vzhledem k rozdílnosti věkového složení, je nezbytné uvést branné cíle přípravy do souladu s možnostmi, které charakter obyvatelstva vytváří a celý výchovně učební proces diferencovat. Branná příprava se stává prostředkem k vytváření vysokých morálních hodnot občanů, k upevňování ideové jednoty lidu, k zvyšování technické kvalifikace širokých vrstev obyvatelstva a tím nabývá i jedné z forem výchovné funkce státu. Jednota přístupu obyvatelstva k opatřením pro obranu a jeho aktivní účast v branné přípravě ne-

spočívá výhradně na ideových základech, vybudovaných v současné historické etapě výstavby naší společnosti, nýbrž čerpá i z národních tradic, které se vytvářely v průběhu dějin a vyvrcholily bojem za národní a státní samostatnost v druhé světové válce.

Emotivním prvkem vytváření vztahu lidových mas k problematice všelidové obrany státu v současné době je v zásadě úsilí o zachování jednoty socialistického zřízení a samostatného státu. Nelze však opominout, že třídní a nacionální hledisko není ve všech vrstvách obyvatelstva stejnoměrné. Zatímco u některých příslušníků starší generace převládá nacionální impuls, u většiny obyvatelstva hledisko třídní, u části mládeže má pak vztah k problematice obrany státu vulgární základ touhy po dobrodružství, což je v nejtěžším rozporu s všelidovým charakterem obrany. Další výchova musí proto probíhat diferencovaně co do obsahu i formy, s daleko větším využitím bohatství bojových tradic našeho lidu a s přesvědčivější argumentací, vycházející z reálného hodnocení současného stavu vývoje mezinárodní situace a ekonomiky světových společenských soustav.

Rozbor současného stavu přípravy k všelidové obraně státu vede k závěru o dobrých výsledcích, současně však ukazuje některé záporné jevy, které sice neoslabují podstatu všelidové obrany, přesto však zasahují rušivě do procesu její přípravy a snižují účinnost vykonané práce.

Někteří občané posuzují vztah opatření všelidové obrany k opatřením v národním hospodářství. Mají názor, že branná příprava svými požadavky odvádí od materiální výroby a proto se v dané etapě stává přítěží.

Občané velmi nekriticky přijímají i tézi o nahromadění jaderných zbraní, jejichž použití ve válce by znamenalo konec civilizovaného světa. To v myslích lidí v mnoha případech dokazuje absurdnost a tudíž i nemožnost války, jindy vyvolává zase určitou rezignaci a názor, že všechna opatření jsou zbytečná. Oba názory jsou škodlivé a oslabují aktivitu občanů v branné přípravě.

Zdrojem neopodstatněného optimismu je přeceňování aktivity a účinnosti mí-

rového hnutí v západních zemích, přičítání významu hospodářskému boji dělnických mas v kapitalistických státech a přeceňování jeho politického vlivu na politiku vládních kruhů, konečně i přeceňování úlohy vývojových zemí v procesu oslabování kapitalistického tábora. Mnoho našich občanů přijímá jednoznačný názor, že v západních zemích, včetně Německé spolkové republiky, je vysoká averze obyvatelstva k armádě a nechuf mládeže v armádě sloužit. To přirozeně přispívá k tomu, že tyto občané považují válku za naprosto vyloučenou a v branné přípravě nevidí žádný smysl.

Někteří občané nechápou také plně úlohu a místo armády v naší společnosti, z různých důvodů pochybují o jejím účelu a někdy se netají s určitou dávkou antipatie, zvláště k velitelskému sboru. Mladí lidé s naprostým nedostatkem kázně plní povinnosti, související s přípravou k základní vojenské službě a k vojenské službě jako povolání zaujímají většinou zásadně odmítavé stanovisko.

Přičítáme-li důležitou úlohu v oblasti výchovy škole, je nezbytné zkoumat i podmínky, za jakých tento úkol škola plní. Je známo, že otázky brannosti jsou bližší mužům než ženám; současně však je známo, že převážnou většinu učitelského sboru našich škol tvoří ženy. Z toho také vyplývá výsledek branné výchovy. Učitelé přes veškerou snahu nedosahují takových výchovných ani technicko-odborných výsledků jako učitelé, kteří jsou v mnoha případech vojáci v záloze. Kromě toho i vysoké školy, které příští učitele připravují, věnují branné tematice velmi málo pozornosti.

Pracovníci místních vojenských správ se často setkávají s jevy, které hrubě narušují nejen proces výchovy, ale i její výsledky. Zejména vedoucí funkcionáři z různých oblastí našeho společenského života využívají svého postavení a vlivu k intervencím a zásahům všeho druhu. Snaží se ovlivňovat zařazení branců, nástupy základní vojenské služby, zařazení vojáků v záloze v mimovojenské přípravě, povolání vojáků v záloze na pravidelná cvičení a mnoho jiných opatření. To svědčí o tom, že mnohde převažují individuální zájmy nad zájmy společnosti, že náš společenský život se nezabývá formalismu a přežitků v názorech na potřeby a úkoly obrany.

Naprostá většina našich občanů účelně využívá podmínek k plnění úkolů obrany vlasti a dosahuje dobrých výsledků. Řada nedostatků však ukazuje, že je nezbytné dále vysvětlovat úlohu branné přípravy.